

Самур

№ 3 (215) 2009-йисан 20-МАРТ

1992-йисан январдилай акъатзава

РЕФЕРЕНДУМ КЪИЛЕ ФЕНА

Алай йисан 18-мартдиз Азербайжандин Конституция-дик дегишвилер кухтунихъ авсиятда кьиле феи референдумди чи уьлкве демократиядин рекъай вилик физвайди мад гъилера субутна. Европадин Советдай гуьзчи-яр хъиз атай ксари кьейд авурвал, референдум тешкил-лудаказ кьиле фена.

Референдум гьикI тухузватIа уьлкведин 5300-далай гзаф пунктара чкадин 47 агъзур, дуьньядин тешкилатрин 169 векилди гуьзчивал авуна. СНГ-дин уьлквейрай атай 43 гуьзчи республикадин района референдумдихъ галаз маракьлу хъана. Къецепатан векилрикай гзафбуру кьейд авурвал, референдумдин юкьуз халкъди азадказ вичин фикирар малумарна. И дегишвилери гьукуматдиз демократиядин рекъай цIийи реформаяр кьиле тухудай мумкинвилер гуда. Са гафни авачиз, кьиле феи референдумди Европадин Советдик квай 47 уьлкведикай сад тир Азербайжан Президент Илгъам Алиев кьиле аваз ара датIана демократиядихъ ялзавай республика хъиз мад гъилера вири дуьньядиз сейли ийида.

ХАЛКЪДИН РИКIЯЙ Я

И йикъара Гъейдар Алиеван Фондунин Президент Мегърибан Алиевади Милли Межлисдиз “Навруздин суварихъ авсиятда амнистия малумарунин гьакъиндай” къарар къабулун патал эвер гана. 17-мартдиз Милли Межлисди гъамиша хийирлувилехъни гьуманиствилехъ ялзавай М.Алиевадин теклифдиз килигна ва талукъ къарар къабулна. И къарардив къадайвал, суварин йикъара 1700 кас дуьстагъдай ахъайда. Гатфарин суварин вахтунда санлай икъван инсанар дуьстагъдай азад авун Азербайжандин Президент Илгъам Алиеван, Мегърибан Алиевадин ва депутатрин патай уьлкведин ватандашриз мергъаметлувал ва къайгъударвал къалурунин лишан я. И кар республикадин вири агъалийрин рикIай я ва халкъди ихътин теклиф гайи Гъейдар Алиеван Фондунин Президент Мегърибан Алиевадиз вичин разивал къалурзава. Халкъ Президент Илгъам Алиев кьиле аваз Азербайжан уьмуьрдин вири хилерай мадни вилик фидайдан чIалахъ я.

ЧЕХИ ШАИРДИН ТIВАР ГАНВА

Са шумуд йис идалай вилик лезги алим Имамеддин Агъабалаева Дербентда Москвадин ачух социальный университетдин филиал арадиз гъанай. 1999-йисуз адакай кьилди университет хъана. Коллективдин разивилелди адаз XX виш йисан зурба шаир СтIал Сулейманан ТIвар ганва. И вуздиз лезгийрин университетни лугъуда. Вучиз лагъайтIа ина гзафни-гзаф лезги жегъилри кIелзава, тарсар гузвай муаллимрин чIехи пайни лезгийр я.

Магъачкъалада, Къизилюртда, Избербашда, Левашада, Мажалисда университетдин векилханаяр кардик ква. Лезги районар и кIвалах иллаки гегъеншидиз тешкилнава. Профессори ва муаллими мектебар акъалтIарзавай жегъилар чкайрал физ, университетдин кIвалахдихъ, аниз къабулунин, кIелунин шартIарихъ галаз танишарзава, абуруз пешеяр хъягъиз кумекар гузва. Чпин къазанжияр тIимил тир жегъилриз къезилвилер ава. Студентрин пудакай са паюни къезил шартIаралди кIелзава.

Университетда урус чIалан литературадин, сифтегъан образованидин педагогикадин ва методикадин, биологиядин, регионведенидин, педагогикадинни психологиядин, физикадинни математикадин ва маса факультетар ава.

Университетдин база мягъкемарун патал Къиблепатан Дагъустандин мулкара лапагрин ва калерин фермаяр кардик кутунва. Гъа са вахтунда са къадар хуьрерин агъалиярни кIвалахдалди таъминарнава.

ЧИ РИКI АЛАЙ ЯРАН СУВАР

Мад алуькна Яран сувар! Чи рикI алай кIубан сувар! Чилер къацу жез, тарари цуьк акъудиз рикI шадарзава. Ракъинин нур ава инсанрин пеле. Чина хъвер, рикIера бахтлувилин эквер ава абурун. Яран сувар кьейд ийиз, чи къадим адетар, ацукъун-къарагъун рикIел хкиз шадвалзава

инсанри. Чи гатфарин суварихъ чIехи тарихар, кьетIен адетар ава. Ам лезгийрин дегъ чIаварин виридалайни рикI алай сувар я. Якъинвал хъун патал чна квевай газетда ганвай очерк кIелун тIалабзава.

(КIела – 2-чин) →

ЧАКАЙ КХЪЕНАЙ...

XIX асирдин 40-йисара Белидждинни Къубадин арада авай вири лезги хуьрера цитиЦрин, пIинийрин, ичерин, чуьхверрин, жумарин, маш-машрин, шефтелрин, анардин ва бадамдин багълар авай. Ина гьакIни жуьреба-жуьре салан ва бустандин магъсуларни цана агакъарзавай.

“Кавказ” журнал,
№ 11, 1848-йис.

Куь кIвалер кьени,
рикIер шад хъурай!

Яран алхиш.

ЯРАН СУВАР

ПРАЗДНИК ИЗ ПРАЗДНИКОВ
ДОСТОЙНАЯ ВСТРЕЧА НОВОГО ГОДА
ДНИ ФИЗИЧЕСКОГО И ДУХОВНОГО ОБНОВЛЕНИЯ
ПРАЗДНИК ПОЗИТИВНОЙ ЭНЕРГЕТИКИ
ДОБРОЕ ЕДИНЕНИЕ БЛИЖНИХ

Для многих народов Кавказа, Ближнего Востока и Центральной Азии новый год наступает 21 марта по юлианскому календарю, где летоисчисление начинается от рождества Христова. По солнечному календарю - это день весеннего равноденствия. Именно в это время возрождается, обновляется живая природа на земле. Вот уже несколько тысячелетий люди поклоняются Солнцу и Огню - живительным силам, управляющим планетой. Возникший задолго до принятия исламской религии, праздник весны заражает сердца миллионов людей позитивной энергетикой доброжелательности и миролюбия. В статусе национального торжества встречают его по традиции азербайджанцы, туркмены, узбеки, таджики, казахи, татары и многие другие народы.

Есть много общего между лезгинским Яран сувар и праздником Новруз. Есть и различия.

У лезгин Яран сувар считается самым ярким праздником. По значимости, обрядовому богатству и массовости он превосходит все другие народные торжества. В нем воплощены отголоски множества древних обычаев. Яран сувар корнями восходит ко временам многобожия (Гьуцардин), когда лезгины поклонялись более чем 30 гьуцам (богам). Главными из них считались Рагь (бог солнца) и Алпан (бог огня). Были также бог плодородия - Тар, бог воды - Тавар, бог чистоты - Атар, бог красоты - Яргь руш и другие. Но наравне с поклонением этим добрым богам люди остерегались бога зла - Малкамут, бога смерти - Ардавул. Шла борьба между злом и добром, днем и ночью, хорошим и плохим, истиной и ложью. В самые ответственные периоды лезгины призывали на помощь бога мира - Шармуну.

Слово "яр" на лезгинском языке имеет много значений. Это и оттенок красного цвета, и тепло, и рассвет. Яр также и возлюбленный, возлюбленная. "Яр" в том числе и название месяца.

По бытовому календарю лезгин, который состоит из 24 месяцев, новый год наступает в месяце Яр. Этот месяц длится с 21 марта по 4 апреля. А новый год вступает в свои права тоже в день равноденствия - 21 марта. Для лезгин весь месяц, то есть 14 дней, считаются праздничными - Яран йикьбар. Чтобы встретить

праздник достойно, народ долго и тщательно готовится к нему.

Яран сувар - это древний праздник, связанный с земледелием. Он символизирует обновление природы, возрождение жизни. Это своего рода приятный отдых для крестьянина перед очередным напряженным трудовым сезоном. Зная, что от правильной организации весенне-полевых работ зависит судьба урожая и благополучие семьи, он с должной ответственностью организует свой предварительный отдых. Жители каждого из селений обща готовятся к торжеству. Мужчины, как правило, с начала марта работают на полях, в садах, занимаются прополкой посевов, обрезкой деревьев. Сухие ветви складываются при этом на стороне для разведения праздничных костров. Женщины наводят в порядок в домах и дворах. Уборка, чистка, побелка считаются обязательными на эти дни.

По народному поверью, в доме не должно оставаться ни одной пылинки, соринки, ни сломанной утвари или треснувшей посуды. Считается, что все старье, отжившие свой век вещи испускают негативную энергию. Избавление от них способствует превосходству добра над злом. Даже самые бедные семьи перед новым годом выбрасывают из дома какие-то ненужные вещи. А из изношенной старой одежды делают шемер - факелы, которые помимо костра, горят перед каждым домом.

Перепрыгивание через костер - это обязательный ритуал, который служит очищению человека от всего негативного - болезней, бед, горя, переживаний. Поэтому у костра собираются и млад и стар, каждый старается стряхнуть с себя все плохое в огонь - пусть сгорит. По поверью, при этом происходит и духовное очищение всех.

* * *

Яран сувар сопровождается вековыми традициями лезгин. Одна из них - это мел, то есть народный субботник. Добровольная коллективная работа облегчала тяжелый труд отдельных людей при строительстве жилья, закладке садов, при севе и сборе урожая с огородов, сооружении дорог, водопроводов. Но самыми массовыми мелами считаются Яран мелер, то есть

субботники, проводимые в честь этого праздника. Руководит ими в основном Ким - совет аксакалов. По их указанию, проводятся мелы в домах, где проживают одинокие старики или больные. Люди безвозмездно наводят порядок в их домах и дворах, в садах и на огородах, приносят с собой угощения в бедные семьи, накрывают на стол у них, чтобы все встречали

ЛЕЗГИНСКИЕ ТРАДИЦИИ

новый год по достоинству.

Соседи, родные дарят нуждающимся новую одежду.

* * *

На новый год возрождается не только природа. Физически и духовно обновляется и человек. Он еще крепче привязывается к жизни, становится мудрее. А мудрость гласит, что жизнь можно продлить с помощью позитива - благородства, дружбы, мира. А все негативное - ссоры, вражда, зависть укорачивают ее. Яран сувар помогает людям разобраться в своих чувствах, избрать пути примирения с ближними, объединения с ними. Это и есть философия народного праздника Яран сувар.

В старину бытовало поверье, что накануне Яран суvara воскресают души умерших. Поэтому навещать кладбище считалось обязательным ритуалом. Эта традиция имеет место и по сей день. Люди поминают своих предков, убирают их могилы. Это является своего рода напоминанием о том, что человек на земле смертен.

Яран сувар бывает насыщен весельем, фольклорными песнями, танцами, театрализованными народными представлениями при участии ряженого. Горный тур считался у лезгин символом силы и храбрости. В праздничные дни похожего на тура козла наряжают, повязывают ему на рога красную ткань и ве-

дут по улицам села, чтобы он одалил людей своей ловкостью, бесстрашием.

Традиционными являются выступления канатоходцев. В былые времена в каждом селе имелись свои мастера. Если же их не было, то приглашали из соседних сел. Канатоходцы всегда удивляют сложными акробатическими элементами, головокружительными трюками. Но без участия шута (коса) праздник - не праздник. В отличие от многих других народов, коса у лезгин - это неотъемлемая часть всех праздничных представлений. Он, как правило, выступает вместе с канатоходцами. Обязательный для него ритуал - осыпать мукой из когомки тех, кто скупится одарить его. Это "наказание" имеет философское значение: шут понимает, что некоторые люди не в силах что-то ему преподнести. Мука - символ благополучия. Это "наказание" созвучно с некоторыми лезгинскими "проклятиями". Например, "Вун кьузуь хьурай!" (Чтоб ты постарел!) То есть чтоб ты долго жил. Или же "Ви чуру рехи хьурай!" (Чтоб твоя борода поседела"). Это значит, чтобы ты прожил до глубокой старости.

* * *

Раньше многие лезгинские свадьбы проводились в месяц Яр. Называлась такая свадьба Яран мехьер. В честь невесты (Яран свас) и жениха (Яран чам) пелись песни. Невеста

представляла под красным покрывалом - дубьурь.

Вообще, атрибутом Яран суvara считался красный цвет. Праздничная скатерть обязательно была красного цвета. Яйца окрашивали в красный цвет. Детей облачали в новую одежду красного цвета. В честь праздника ткали ковры с преимуществом красного цвета - "Яран гам".

Привлекает внимание в Яран суваре яркое веселье общего времяпровождения, особенно молодежи. Развлечений хватало на всех: и детям, и взрослым. Во многих лезгинских селах бытовал романтический обычай: в праздничный день на рассвете молодежь отправлялась в горы для астрального очищения. Веселые, заряженные новой энергией, девушки и парни обращались к гьуцам (богам), просили у них счастья, благополучия, здоровья для себя и ближних. Все это происходило в сопровождении

песен. Зарядившись хорошими впечатлениями, надышавшись чистого горного воздуха, жизнерадостные, они возвращались в село и готовились к Яран дему, то есть танцевальному свадебному вечеру. А если не было свадьбы, то поздним вечером, после праздничного костра и торжественного ужина обязательно проходил Яран дем с участием всего села. Празднество продолжалось до рассвета. Надо было встретить наступление нового года в хорошем, добром настроении, чтобы в том же духе провести весь год.

* * *

У лезгин, как и у многих древних народов, пшеница считалась священным растением. Достаток в семье измерялся наличием колодцев для хранения зерна (фуар). Чем больше их, тем трудолюбивее считалась семья. В каждом доме также были специальные сосуды из дерева для хранения муки (гатI).

Символом благополучия, изобилия, эликсиром здоровья считалась проросшая пшеница. После долгой зимы люди возмещали дефицит витаминов за счет проростков. С первых же дней марта во всех домах замачивалась пшеница. Появившиеся через два-три дня проростки давали детям, старикам, больным. Из них готовили разнообразные блюда.

Приготовление яств к праздничному столу считалось серьезным занятием. В праздничном меню у лезгин лидировали блюда, приготовленные из пшеницы. Коронным блюдом Яран суvara считалась селема, густая каша, сваренная из проросшей пшеницы. А гитI (по азербайджански hädik) варили из бобовых семи наименований с добавлением пшеницы. Халва из пшеничной муки украшала стол. Праздничным напитком считался т'ач, приготовленный также из проросшей пшеницы. Не забывали также и про лакомства для детей, как, например, сав (жареная мука с добавлением сахарного песка). Готовили для них также калар - сваренную в соленой воде пшеницу жарили в лезгинской печи "хьаре", затем смешивали с измельченными ядрами грецких орехов.

В каждом доме заранее готовили целую корзину с лакомствами для детей, конфетами, домашней выпечкой, фруктами, орехами. Все это клали в шапки, которые дети ставили у порога дома. Каждый старался, чтобы никто из детей не ушел с пустой шапкой: чем больше снеди уходит из дома, тем больше приходит.

Яран сувар открывает уникальную возможность для общения человека с природой. Вся атрибутика этого праздника символизирует этот вечный союз. Яран сувар - один из ярких ритуальных празднеств поклонения людей природе за ее бесценные дары. Человек воспевает природу, желает ей процветания.

Яран сувар отражает быт и характер лезгинского народа. Он имеет магическую силу над людьми, даже самые современные люди соблюдают его обязательные обряды. Позитивная энергетика этого праздника сближает людей, сеет мир и дружбу между ними, благотворно влияет тем самым на всю общественную жизнь.

Седагет КЕРИМОВА

Onun həyat və yaradıcılığı hələ tədqiq olunmayıb. Azadlıq uğrunda mübarizə aparmış qəhrəman, rus çarizminin təzyiqləri altında vətəndən didərgin düşmüş insan, Türkiyədə və Şərqi ölkələrində şöhrət tapmış alim kimi xalqın indiyədək ondan xəbərsiz olması təəssüf doğurur.

O, ləzgi, türk və ərəb dillərində qələmə aldığı 20-dən çox kitabın müəllifidir. Türkiyənin böyük vilayətlərindən birində şəriət məhkəməsinə rəhbərlik edib. Onun təklifləri əsasında şəriət məhkəmələrində bir sıra islahatlar həyata keçirilib. Dinə, fəlsəfəyə, məntiqə dair əsərlərində verilmiş qiymətli fikirləri və yeni baxışları müasirlərinin diqqətini cəkib və onlar bundan bəhrələnilər. Hökumət aparatında yüksək vəzifə təklif olunmasına baxmayaraq, həyatını elmə həsr edib. Ömrünün sonuna kimi azadlıq ideyalarına sadiq qalan Ömər Ziyauddin əfəndi hələ 15 yaşında iken bu ideyaların həyata keçməsi uğrunda döyüşlərə atılıb.

15 YAŞLI DÖYÜŞÇÜ

İyirmi beş il rus çarizminin müstəmləkəçilik siyasətinə qarşı milli-azadlıq hərəkatına rəhbərlik etmiş İmam Şamilədən sonra daha beş il (1859-1864) azadlıq mübarizəsini davam etdirmiş igid ləzgi imamı Hacı Murtuz ağa 1864-cü ilin yazında çar ordusu ilə döyüşmək üçün 14 minlik qoşun yığmışdı. Bu qoşunda min nəfərdən çox 15-17 yaşlı yeniyetmələr də var idi. Onları Hacı Murtuz ağanın "Allahın adı ilə din uğrunda müqəddəs müharibəyə!" çağırışından sonra Küre vilayətinin ayrı-ayrı kəndlərindən 15 yaşlı Ömər Ziyauddin (ləzgiyə Ömər Ziyauddin, yeni Ziyauddin oğlu Ömər) cəlb etmişdi. Döyüşməyi İmam Şamilin silahdaşı olmuş atasından öyrənmişdi. Hacı Murtuz ağa bu cəsür və ağıllı oğlanı "pələng balası" adlandırmışdı. Ömər Ziyauddinin başçılıq etdiyi gənc döyüşçülər 1864-cü ilin yayında Hacı Murtuz ağanın 10 minlik qoşununun tərkibində rus generallarının 24 minlik qoşununa qarşı döyüşlərdə şücaətlə vuruşmuş, böyük itkiyə yol verdikdən sonra da mübarizəni davam etdirmişdi. (Bax: ЦГВИА. ф.400. оп.259/909, д.43).

İki aya yaxın davam edən döyüşlərdə Hacı Murtuz ağa bir neçə dəfə qələbə qazansa da, son anda rusların buraya qat-qat çox əlavə qüvvələrin yeritdiyini görür, mənasız qurbanlardan əl çəkmək niyyətilə döyüşçülərini evlərinə buraxır. Lakin 4 min silahlı ləzgi axıradək onunla birgə döyüşməyi qərara alır. Burada Ömər Ziyauddinin dəstəsi də var idi. Vuruşmalar zamanı ağır yaralanan Hacı Murtuz ağa rusların əlinə keçir və onu Tiflis qalasında həbsxanaya salırlar. Sağ qalan silahlı ləzgilər döyüşə-döyüşə dağlara çəkilib. Ömər Ziyauddin də onlarla idi. Rus qoşunları geri çəkiləndən sonra silahdaşları ilə birgə gələcək mübarizəyə hazırlaşan gənc Yarağ mədrəsində təhsil almaq qərarına gəlir. Burada ali mədrəsə təhsili alaraq, 12 dini və dünyəvi elmi öyrənən, ərəb və türk dillərinə mükəmməl yiyələnən Ömər Ziyauddin milli hürriyyət və istiqlal ideyalarının təbliğatçısına çevrilir.

YENİDƏN MÜBARİZƏ

1871-ci ildə Dağıstanın şimalında Unkratlı azad cəmiyyətinin əhalisi çar mütləqiyyətinə qarşı yenidən üsyana qalxdı. Üsyan getdikcə geniş vüsət alırdı. Bundan təşvişə düşmüş Qafqaz canişini knyaz Mixail çara göndərirdi teleqramda üsyanın Qərbi və Cənubi Dağıstana yayılmasından ehtiyatlandığını vurğulamış, onun razılığını alaraq, Ter vilayətindən Unkratlı general-adyutant knyaz Mirskinin komandanlığı ilə 8 minlik qoşun yeritmişdi. Çar qoşunu bir neçə günlük qanlı döyüşlərdə üsyançıların müqavimətini qıra bilmədi və kəndi mühasirəyə aldı. İyirmi günlük mühasirə və vuruşmalar zamanı general-adyutant Mirski iki mindən çox əsgər itirdi və Botlix kəndinə tərəf geri çəkilməyə məcbur oldu.

Hadisələrin belə cərəyan etməsi Qafqaz canişinini hiddətləndirdi və o, təcili olaraq üsyançılarla döyüşə yeni hərbi hissələri səfərbər etdi. Mirskinin canlı qüvvəsi ikiqat artsa da, o, yenə dağlıların müqavimətini qıra bilmədi. Rus komandanlığı hiyləyə əl atdı. Yerli hakimlərdən çar naibi Donoqul-Maqomed üsyançıların yanına gələrək, general Mirskinin müraciətini onlara çatdırdı. Rus koman-

danlığı üsyançıların tələblərinin yerinə yetiriləcəyini və onların toxunulmazlığının təmin oluncacağını vəd etdi. Xain çar naibi and içərək bildirdi ki, dağlılar silahı yerə qoysalar, bütün məsələlər əmin-amanlıqla həll olunacaq. Yerli əhali ona inanaraq, silahı yerə qoyur. Bundan istifadə edən çar qoşunu kəndə soxulur, əhaliyə amansızcasına divan tutur və kəndi yandırır. Bundan sonra onlar qonşu kəndləri də dağıdırlar.

General-adyutant Mirski çarın hərbi nazirinə göndərdiyi teleqramda üsyançılara divan tutulduğunu, 1500 nəfərin Rusiyanın ucqar quberniyalarına sürgün olunduğunu bildirir. Generalın göndərdiyi məlumatın üstündə çar bu sözləri yazmışdı: "Allaha şükür ki, hər şey belə qurtardı. Fərqlənənlər mükafata təqdim olunsun". (Bax: История Дагестана. т. II. М., 1968, с. 149-150).

Çar əhəllitələrinin xəyanət yolu ilə üsyançılara divan tutması başqa yerlərdə olduğu kimi, Cənubi Dağıstanda da əhəlinin böyük narazılığına səbəb oldu.

MƏŞHUR LƏZGİ LƏR HAQQI NDA Bİ LMƏ-
Dİ KLƏRİ MİZ

VƏTƏN HƏSRƏTİYLƏ YANDI...

Ləzgilərin Küre vilayətində ayrı-ayrı adamlar üsyançıların qisasını almaq üçün silahlı dəstələr yaradır və rus hərbi hissələrinə qəfil hücumlar edir. Belə dəstələrdən birinə Ömər Ziyauddin rəhbərlik edirdi. 1872-ci ildə onun dəstəsi qəfil hücumlarla 200-dən çox çar əsgərini və zabiti sıradan çıxarmışdı. Bunu gören Dağıstan vilayətinin rəisi knyaz Melikov Öməri və onun dəstəsinin üzvlərini ələ keçirməyə çalışır. Lakin rəisin göndərdiyi əsgərlər və milislər döyüşdə böyük tələfat verərək geri çəkilib. Knyaz ona xas olan köhnə metoda əl atır. Muzdlu qatil tutaraq, Öməri aradan götürmək istəyir. Knyaz vaxtilə Qaytaq-Tabasaran dairəsində üsyana rəhbərlik etmiş Suttayı da belə öldürdülmüş, bundan sonra yeddi nəfəri dar ağacından asdırmış, 200 ailəni Sibirə sürgün etmişdi. Bu dəfə də xalqı qorxutmaq, Ömər Ziyauddinini öldürüb, onun və adamlarının ailələrini sürgün etmək istəyən rəis arzusuna çatmır. Ömər duyduq düşür və axtılı Qazi Əhmədin dəstəsi ilə birləşərək, Qasımxür yaxınlığında rusların iki batalyonunu darmadağın edir. 1873-cü ilin yazında Dağıstan vilayətinin rəisi Ömər Ziyauddinin dəstəsini ləğv etmək üçün Küre piyada polkunun bir batalyonunu və iki yüz kazakı səfərbər edir. Lakin rus əsgərləri yenə itki verib geri çəkilib. (Bax: ЦГВИА. ф.400. оп. 259/909, д. 43).

Cənubi Dağıstan ləzgilərinin yeni üsyana qalxmasından ehtiyat edən çar komandanlığı Qazi Əhmədin və Ömər Ziyauddinin dəstələrinə qarşı 4 minlik hərbi hissələri döyüşə göndərir. Sayca qat-qat çox olan rus əsgərləri ilə döyüşlərdə ləzgilər itki verərək dağlara çəkilib. Ağır yaralanmış Öməri dostları etibarlı yerdə gizlədir və yerli loğmanlar onu müalicə edirlər.

Bir neçə ildən sonra Samur dairəsinin əhalisi tərəfindən Axtı xanı seçilən Qazi

Əhməd 1877-ci il üsyani zamanı qəhrəmancasına çar qoşunlarına qarşı döyüşür. Üsyan yatırılma milli-azadlıq hərəkatının 300-dən çox fəal iştirakçısı, o cümlədən Qazi Əhməd çar hərbi səhra məhkəməsinin hökmü ilə dar ağacından asılmış, 5 min nəfərdən çox insan sürgün olunmuşdu.

İstibdadla barışmayan Ömər Ziyauddin türk tarixçilərinin qeyd etdikləri kimi, "rusların tazyığı qarşısında Türkiyəyə hicret edərək, 1876 (1293) harbinde İmam Şamilin oğlu Qazi Mehmet Paşanın maiyetində bulunur". (Bax: Şərafeddin Erel. Dağıstan ve dağıstanlılar. İstanbul, 1961. s. 248).

TÜRKİYƏDƏ QAZANILAN ŞÖHRƏT

Ömər Ziyauddinin Qazi Mehmetin yanına gəlməsi təsadüfi deyildi. Onun atası İmam Şamilin yaxın dostu və silahdaşı idi. İndi övladlar bu dostluğu davam etdirirdilər. Şamilin oğlu Qazi Mehmet Paşa Türkiyədə şöhrət qazanmış hərbiçilərdən idi və general rütbəsinədək ucalmışdı. Məşhur həmyerlisinin tövsiyyəsi ilə türk ordusunda hərbi xidmətə başlayan Ömər rus-türk müharibəsinin qəhrəmanlarından biri kimi bu ölkənin nüfuz sahiblərindən birinə çevrilir. Ədimədə ordu müftisi olarkən yuxarı hökumət orqanlarının diqqətini çəkən Ömər in savadı, bacarığı və təşkilatçılığı sərəskərin (ordu komandanının) də diqqətindən yayınmır. Onun tövsiyyəsi ilə otuz yaşlı gənc Malkara vilayətinin qazısı (şəriət məhkəməsinin sədri) təyin olunur. (Bax: Yuxarıdakı

mənbə, səh. 248). Türkçə və ərəbcə mükəmməl təhsil görmüş, əfəndi titulu qazanmış Ömər ədalətli, prinsipial və sabitqədəm insan kimi vilayət əhalisinin hörmətini qazanır. Şəriət məhkəməsinin qayda-qanunlarının təkmilləşdirilməsinə çalışsın və bəzi islahatların vacibliyini tutarlı dəlillərlə sübuta yetirən Ömər Ziyauddin əfəndi Şeyxülislamın məsləhəti ilə bir sıra tövsiyyələr hazırlayır. Tezliklə həmin tövsiyyələr ölkənin bütün şəriət məhkəmələri tərəfindən həyata keçirilir. Müasirlərinin yazdığına görə, bir müddət sonra Ömər Ziyauddin əfəndiyə İzzət Paşa kabinetində məsul iş təklif olunur. Belə etimada baxmayaraq, Ömər Ziyauddin əfəndi hökumətdə yüksək vəzifə tutmaqdan imtina edir. Bəzi müəlliflər bunu Ömər in səhhəti, digərləri isə İzzət Paşa kabinetində baş vermiş dəyişikliklərlə əlaqələndirir. Əslində isə onun yüksək vəzifədən imtina etməsinin tamamilə başqa səbəbi var idi. Görkəmli din xadimi və alim kimi elmi fəaliyyətini davam etdirmək, İslam aləmindən ötrü son dərəcə vacib olan əsərlərini tamamlayıb, xalqa çatdırmaq istəyirdi. Elə buna görə də bəzi türk müəllifləri Ömər Ziyauddin əfəndini "elm və yaradıcılıq aşiqi" adlandırmışdılar.

ELM VƏ YARADICILIQ AŞIQININ UĞURLARI

Uzun illər Malkara vilayət şəriət məhkəməsinin sədri işləyən Ömər Ziyauddin əfəndi elmi fəaliyyətlə məşğul olmaqdan ötrü Türkiyənin darülfünlarında çalışmağa başlayır. Onun türkçə, ləzgiyə və ərəbcə yazdığı elmi əsərlər Şərqi görkəmli alimlərinin diqqətini cəlb edir. Bu sahədə alim məhsuldar çalışır və yeni-yeni uğurlar qazanır. Türk mənbələrin-

Vətənin qədrini qürbətdə bilinə.

Ləzgi atalar sözü

dən birində onun haqqında belə yazılıb: "Türkçə, ərəbcə və ləzgi dilində yirmi-dən fazla ecer kaleme almıştır. Tercüme-i Zübdet-ül Buhari, Mir'at-ı Kanun-u Esasi, Miftah-ül-Kur'an, Hadis-i Erlain, ile ləzgi dilində yazdığı Kisas-ı Enbiya ve Mevlid-i şerif eserleri arasındadır". (Şərafeddin Erel. Dağıstan ve dağıstanlılar. İstanbul, 1961. s. 248).

Türkiyədə "Mizançı Murat" adı ilə tarixçi, siyasi xadim və publisist kimi şöhrət tapmış dağıstanlı Hacı Murad Əmirova (o, milliyətcə dargin idi) tanış olan Ömər Ziyauddin əfəndi onunla dostluq edir. Avropada ali təhsil almış H.M.Əmirov Türkiyə tarixinə dair bir neçə dərslik yazmışdı. O, həmçinin türk dilində çap etdirdiyi "Ümumdünya tarixi" (6 cildde) və "Türk tarixi" (bir cildde) kitablarının müəllifi idi. Hacı Murad Əmirov əvvəlcə Misirdə, sonra isə Cenevrədə "Mizan" adlı qəzet buraxmışdı. Həmyerlisinin xahişi ilə Ömər Ziyauddin əfəndi bu qəzetin səhi-fələrində köhnə şəriət qanunlarını, qan qisasçılığını tənqid edən, şəriət məhkəmələrində islahatların keçirilməsinin zəruriliyini göstərən məqalələrlə çıxış edir. Onun bir sıra məqalələri çar müstəmləkəçiliyindən qurtulmağa çağıran, xalqı qəflətdən oyadan, maarifçiliyi təbliğ edən ideyalar əsasında qələmə alınmışdır. H.M. Əmirovun dediyi kimi, Ömər Ziyauddin əfəndi "Dağıstan xalqlarına həqiqi dostunun və düşmənin kim olduğunu yaxşı başa salırdı". Vaxtilə əlinə silah alıb zülmə və əsarətə qarşı mübarizə aparmış Ömər öz ideyaları ilə mübarizəsini davam etdirirdi və o vaxt Türkiyədə yaşayan bir çox dağıstanlı alimlər onunla həmfikir idilər. (Bax: Каяев А. Биография дагестанских ученых. Автограф. Рук.фонд ИИЯЛ ДНЦ Российской АН, д. 1678).

Türkiyədə türk, ləzgi və ərəb dillərində 20-dən çox kitabı işıq üzünə görmüş Ömər Ziyauddin əfəndinin əsərləri əsasən dini elmlərə, Quranın şərhinə, məntiqə, şəriət məhkəmələrinin təkmilləşməsinə, hüquq məsələlərinə, tarixə, ədəbiyyata, maarifçiliyə, xalqın azadlıq mübarizəsinə həsr olunmuşdur. Onun əsərlərində Dağıstanın, Türkiyənin, bütün müsəlman aləminin həyatı ilə bağlı maraqlı faktlara rast gəlmək olar.

Milli hürriyyət və istiqlal ideyasının təbliğatçısı olan Ömər Ziyauddin əfəndi ömrünün son günlərində ləzgiyə qələmə aldığı bir şeirində vətən həsrəti ilə yazmışdı:

*İnan, vətən qədər doğma olan el,
Əvəz edə bilməz vətəni mənə.
Qürbətdə qursam da bir gözəl təməl,
Vətən həsrətiylə yanırım yenə.*

*Vətənin dağları, çayları uzaq,
Adıdır qəlbimə təsəlli ancaq.
Olmazdı bir dərdim, əcəlim mənə
Doğma vətənimdə açsaydı qucaq.*

Sədd heyf! Əcəl ona vətəndə deyil, qürbətdə qucaq açdı. 1849-cu ildə Dağıstanda həyata gələn, yeniyetmə dövründən çar mütləqiyyətinə qarşı mübarizəyə atılan, bacarığı və kamalı ilə vətəndən uzaqlarda da şöhrət tapan Ömər Ziyauddin əfəndi 1925-ci ildə Türkiyədə, yerli tarixçilərin yazdıqları kimi, "Mülga Dar-ül-Hilafə'de ilm-i hadis müderrisi iken" vəfat etmişdir.

Müəffər MƏLİKMƏMMƏDOV

АЛЫМ

Техникадин илимрин доктор, профессор Зерифа Ханмамедова 1949-йисуз кцарви алим, техникадин илимрин доктор, профессор Къанбай Ханмамедован хизанда дидедиз хъана. Вичин къве стхади хъыз, адани бубадин рехъ да-вамарна. 1971-йисуз Азербайжандин Техникадин Университет акъалтIарай руш, 1972-йисуз Азербайжандин Эцигунрин Инженервилдин Университетда муаллимвиле кIвалахал акъвазна. 1982-йисуз Ленинграддин Техникадин Академияда докторвилдин диссертация хвейи алимди 22 йисуз ара датIана Европадин ва Россиядин техникадин университетра кIвалахна.

3.Ханмамедовади яргъал йисара Москвадин Куйбышеван тIварунихъ галай Инженервилдин Эцигунрин Университетда, Прагадин Техникадин Университетда ва Братиславадин Техникадин Университетда кIвалахна. 1994-йисуз Туьркиядин Образованидин Министерствонин тIалабуналди и уьлкведиз атай алимди цийиз кардик кутур Нигде Университетда кафедради регъбервал гана. 1997-йисуз профессор вилин тIвар къачур З.Ханмамедова къецепатан уьлквейра чапдай акъудай гзаф илимдин кIвалахрин ва къуд учебникдин автор я. Адан ахтармишунар цийи технологийрин куьмекдалди бетон гасил авунихъ галаз алакьалу я.

Зерифа ХАНМАМЕДОВА

Зерифа БЕЙБУТОВА

ТЕЖЕРА

2007-йисуз Нальчик шегъерда басма хъайи "Къафкъаздин сейли инсанар" ктабда машгъур лезги юрист Зерифа Эседуллагъан руш Бейбутовадикайни очерк гъатнава. Чехи бубаяр КцIар райондин Яргун хуьрай тир, вич Къубада чехи хъайи и дишегълидикай кхъенвай цIарари рикI шад гиссерив ацIурда. Къуба райондин Владимировка хуьрун юкъван мектеб ва Дербентдин педтехникум тафаватлувилелди акъалтIарай Зерифа Дагъустандин Гьукуматдин Университетдин юридический факультетдик экечна. Инаг яру дипломдалди акъалтIарай руш 1992-йисуз Дагъустан Республикадин Къилин Судда кIвалахал акъвазна. Вад йисуз ина меслятчивиле ва къилин меслятчивиле кIвалахай ам 1992-йисуз Республикадин Къилин Суддин судявиле хкъана. Вич адалатлу судья ва гафунин иеси

тирди кралалди субутай лезги таватди судяди хъыз Дагъустан Республикадин гзаф къал алай месэлайриз килигна. КичIерариз алахъзавайбурни пул теклифзавайбур кваз такьуна, вичин миьхи тIвар гъар са куьнилай вичне къур Зерифе Бейбутовади варлурбурни, кесибарни - вири инсанар къанундиз сад хъыз табиь тирди вичин кралалди субутна. Гъавилей юстициядин генерал, Дагъустан Республикадин лайихлу юрист, сад лагъай дережадин судья Зерифе Бейбутовади неинки Дагъустанда, гъакI Кеферпатан Къафкъазда чехи гъурмет къазанмишнава.

ВАРИ

Силибирдин яйлахри цуьк акъудайла, дереяр, гуьнеяр цуькверин руьгъ юзурдай, гиссерал звал гъидай атирдив ацIайла, дагъларин къацу ценери лацу ци-

фер кужумайла шиирар чеб-чпелай мецел къведа ви. Ван алаз авахъзавай дагъдин вацIун стIалар акъаз юзавай агъзур жуьредин цуьквери бейтерал юзурда вун. ТIямлу лечегрилай миже кIватIзавай чIижерин ванери,

дагъларин къаншарда цава сирназавай къушарин чилел аватзавай цIакулри, дагъви аялрин яру хъуьхъвери ви хиялар вакай хабарсуз шиирдин цIарариз элкьурда. Илгъамди вун къакъанриз - Шагъдагъдин гирведиз хкажда. Анай чилерал вил вегъена, ихътин гуьлуьшан чкайра яшамиддай бахтар ганвай гъуцариз алхишарда вуна.

И иервилерин макан - СтIуар я. КцIарвийри зарафатдалди СтIурин Штатар лугъуда адаз. Америкадин Сахъанвай Штатрихъ хъыз, гзаф хуьрер акатзавивилей: СтIур, Хьутурган, ТIакIар, Илихъ, Яргъи кек, КъенервацI, Гуьне, Арчан, Синай... И хуьрерин гъармад Тебиатдин са гуьлуьшан чкадал бине хъанва.

Зерифа махара авай хътин иер хуьре - СтIура 1956-йисуз дидедиз хъана. Ам дуьньядиз шаир яз атана. МасакIа хъунни мумкин тушир. Аял чIавалай япара бадейрин манияр, дидейрин баядар хъайи руша бендер лугъуз эгечIайла, и карди садни мягътеларнач. СтIура бендер лугъуз тежедай,

халкъдин манияр тийижир, махар рахаз алакьдичир, хкетарни къисаяр чидачирбур бажагъат жеди. Ингъе Зерифадин чирвилер деринбур хъана. Халкъдин яратмишунри адаз вичин уьмуьрдин рехъ тайинардай мумкинвал гана. Адан рикIи гафунин илимдихъ - филологиядихъ ялна. Магъачкъаладиз фена, Дагъустандин Гьукуматдин Университетдин филологиядин факультетда чирвилер къачур Зерифадин шиирар Дагъустандинни Азербайжандин газетрин ва журналрин чинриз акъатна. Абур Келайбуру лезги поэзиядиз вичин хатI, вичин рехъ, вичиз хас алакьунар авай шаир атанвайди гъасятда къатIана. Иер тешигъралди, дерин фикирралди гаф къугъурзавай, лезги чIалан тIям, дад, миже хвенвай шиирар кхъизвай и рушан виклегъвал адан кичI тийижир цIарара авай метлебрай аквазвай. Гъа икI, лезги шаиррин жерге мадни

Зерифа КЪАСУМОВА

хъанватIа?

И мукъвара мад са межлисдал гьалтна чун сад-садал. И гъилера адан вилера эквер къугъувазвай. "Гзаф шиирар кхъенва за", - лагъана ада хвешила. И хабарди лувар кутуна захъ. "Вун хътинбур гзаф хъурай чахъ" - фикирна за.

Агъадихъ чна заридин къве шиир гузва.

МИХЪНА КIАНДА

Къе инсанрин крар ийиз къезилар, Цавай физва лувар квачиз хабарар. Йиф акъатна, яргъал хъанач мензилар, Къе акъатна накъ авунвай тапарар.

Явашариз жедайди туш зи аяз, Зун хъуьтIева, гатунди я а ви вяз. Йикъан эквер гъарамди я буьркьуьдаз, КIвалихъ гъикъван кутуртIани дакIарар.

Иербуруз къиметар гуз жамалдай, Авам касдин къил акъатдач амалдай. Вуч хъсан тир, герек хъайла агалдай, Авай тиртIа сивиз ядай дапIарар.

Акъвазнавай миьхи цихъни жеда ял, ВацIарив хъыз тахъайтIани гъарай, къал. Са кам вилик фидач элкьвез чкадал, КIарасдикай дуьзарнавай кIапIарар.

Ша талгъанмаз чи кIамарал жез илиф, Алатдай туш чин бегъем тир зулун циф. Ванцин гъилей я югъ амач, я са йиф, Яд амай къван хадач регъуьн кIаркIарар.

Патан камар аян жезвай гелерай, ЧIуру ният кIелиз жезвай вилерай. Миьхна кIанда чи саларай, чилерай ЭчIелар хъыз акъатай къван санкIарар.

ДУЬНЬЯДИН ПАР

ЭТУД ЗЕРИФА

къалин хъана. КIелзавайбуру Зерифадин чIалар вилив хуьзвай. Ингъе 1990-йисуз университет акъалтIарна, Къубадин Къырмызы къесебедин юкъван мектебда урус чIалан тарсар гуз эгечIай Зерифади сад лагъана кхъинар акъвазарна. Адан зериф рикI вучиз ятIани, квекай ятIани хана. Хъелна лезги таватди дуьньядикай, инсанрикай, къисметдикай. КIелдайбуру лезги чIалал вичин ктаб акъатун виливди хуьзвай чIавуз къеллем гадарна. Яргъал йисара адан ван акъатнач. 1998-йисуз азербайжан чIалал "Шуша ферядлары" тIвар алай ктаб чапдай акъатна адан. Ватандин са чIук квадарнавай шушавийрин гъарай тир а ктаб - лезги шаирдин таъсирвал къалурзавай зурба эсер. Ингъе и ктабдилей гуьгъуьнлиз мад адан тIвар ахкунач заз.

Са дуьшуьшди - поэзиядин са мярекатди агудна чун мад гъилера.

- За шиирар кхъизмач, - лагъана вилера гъам аваз, ван зурзаз ада. - Кхъиз жезмач завай, - тикрар хъувун таватди.

Ихътин гафар деб патал, тIвар-ван патал "шиирар" кхъизвайбурукай сада лагъанайтIа, кваз къадачир за. Ингъе и гафар къилей-къилиз шаир тир, илгъамдикай хкатIнавай са таватди лугъузвай.

- Ваз кхъин тийидай ихтияр авач, - лагъана за. - На жуван рикIин дегънейриз килиг, белки ви хажалатарни гъамар вуна кхъизвач лугъуз пара

Русвагъ хъана гъахъиниз къван гайибур, Хкажиз кIанз нагъахъ, къуна гъилерал. Чеб къван хъана, ракъиниз къван гайибур Ам цIапанда авудиз кIанз чилерал.

Эгер дагъди квадарайтIа къил, сабур, Амукъдани адахъ дережа, абур? Авайдалай тIимил жеда такабур, Женг чIугвадай лекъ тахъайтIа синерал.

Хкатзава чи квасайрин луварар, Амукъзавач хъуьруьнардай гъунарар. Какур хъанва пагъливанрин пайгарар, Вуж къугъурай къе и шуькIуь симерал?

Цифер нурдин вилик пад къаз къекъевезва, Цав гагъ шехъиз, гагъни миллиз хъуьрезва. Чепелукъяр лужаралди элкьевезва, Хер ийиз кIанз мегъуьн тарцин хилерал.

Баладиз гъич тагуз дидевилдин пай, И дуьньядин адетарин ийиз зай. КукушIар - са муг авачир ацукъдай, Къе шаклу я чи тарихдин гелерал.

Тебиатда тIимил жезва къацубур, Гзаф жезва гардан, руфун яцIубур. Леке киткиз чIулав жезва лацубур, Къе инсанар чIалахъ жезвач къинерал.

Къалурзамач садани са къудрат къе, Дерг залан яз дуьнья хъанва галат къе, Вахъ авачтIа, захъ авачтIа кIуват къе, Дуьньядин пар ни хуьрай бес къуьнерал?

TANINMIŞ ALİM

O, əsl müəllim, gözəl ziyalıdır. Bu çətin və şərəfli işə həyatını, yaradıcılığını sərf edib. Bilik və savadını gənc nəsle həvəslə öyrədir, onların Vətənə, dövlətə layiqli vətəndaşlar kimi yetişməsindən ötrü səylə çalışır.

Benyaməddin Bəybala oğlu Davudov 1939-cu ilin martın 31-də Azərbaycanın dilbər guşələrindən biri olan Qusar rayonunun Hil kəndində dünyaya gəlmişdir. Hil kənd orta məktəbini bitirdikdən sonra o, 1957-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin fizika fakültəsinə daxil olmuşdur. 1962-ci ildə ali təhsilini başa vurub Moskva vilayətinin İstra şəhərindəki Elektromexanika Elmi-Tədqiqat İnstitutuna işləməyə göndərilmiş və orada aparıcı mühəndis vəzifəsində çalışmışdır. B.Davudov burada zəngin iş təcrübəsi toplamış, elmi-texniki yaradıcılıq məktəbi keçmişdir. O, burada uzunmüddətli kosmik uçuşlar üçün plazma mühərriklərinin hazırlanması istiqamətində aparılan elmi-təcrübi işlərdə fəal iştirak etmişdir. B. Davudov kosmik plazma mühərriklərinə aid iki mühüm ixtiranın həmmüəllifidir.

B. Davudov 1965-ci ildə Belorusiya Elmlər Akademiyasının Fizika İnstitutunun aspiranturasına qəbul olunmuş və 1969-cu ildə akademik M. A. Yelyaşeviçin rəhbərliyi altında "Plazma mühərriklərində gedən fiziki proseslər" mövzusunda dissertasiya müdafiə edərək, fizika-riyaziyyat

elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almışdır. Müdafiədən sonra həmin institutda saxlanmış və kosmos proqramları çərçivəsində aparılan dövlət əhəmiyyətli elmi-texniki işlərə cəlb olunmuşdur.

1970-ci ildən Bakıya qayıdan B.Davudov Azərbaycan Dövlət Universitetinin fizika fakültəsində elmi-pedaqoji fəaliyyətə başlamışdır. 40 ilə yaxın bu ali məktəbdə çalışan alim hazırda həmin fakültənin fiziki elektronika kafedrasında dosent vəzifəsində işləyir. O, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Fizika İnstitutunun Elmi-Texniki Şurasının üzvüdür.

Benyaməddin müəllim radiofizika, ümumi fizika, plazma fizikası, elektronika üzrə mühazirələr oxuyur və praktiki məşğələlər aparır. Onun yüksək ixtisaslı kadrlar hazırlanmasında böyük əməyi vardır. 100-dən artıq elmi əsərin və 4 patentin müəllifi olan Benyaməddin Davudov radioelektronika sahəsinə aid 4 dərs vəsaiti yazıb nəşr etdirmişdir: "Radioelektronikanın əsasları" (1992, 294 s.), "Radioelektronikadan laboratoriya işləri" (1993, 88 s.), "Radiofizika praktikumu" (1999, 148 s.), "Radiofizika" (2008, 392 s.).

Ozonatorların hazırkı dövrdə böyük əhəmiyyətini nəzərə alan alim bu istiqamətdə geniş tədqiqatlar aparır. 2002-ci ildə o, bu işlərə aid verilən iki patentin həmmüəllifidir. O, Qusar ziyalılarına həsr olunmuş "Qusarın şanlı övladları" kitabının da həmmüəllifidir. Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinin üzvü olan Benyaməddin müəllimin dövrü mətbuatda ekoloji problemlərə həsr olunmuş maraqlı yazıları dərc olunur.

Benyaməddin Davudov gözəl ailə başçısıdır, o, üç övlad atasıdır. Ailədə, iş yoldaşları, tələbələri və eləcə də boya-başa çatdığı Hil kəndinin camaatı arasında böyük hörmətə malikdir.

Bu ilin mart ayının 31-də Benyaməddin Davudovun 70 yaşı tamam olur. Hörmətli alimi yubiley münasibətilə ürekdən təbrik edir, ona möhkəm can sağlığı, nəcib və xeyirxah peşəsində yaradıcılıq müvəffəqiyyətləri arzu edirik.

Bəybala ƏLƏSGƏROV,
Beynəlxalq Nobel İnformasiya Mərkəzinin həqiqi üzvü, təşkilatın Qafqaz və Orta Asiya ölkələri üzrə səlahiyyətli nümayəndəsi.

BAHAR GƏLİR...

Bahar gəlir... Duyğulara qol-qanad verən, təbiətə siqal çəkən gözəl bahar. Dağlar hələ ağ kürkünü soyunmayıb, amma meşələr, çöllər, bağlar yaşıl örpəyə bürünür. Tumurcuqlanıb gül açan ağaclar təbiətin tablosuna yeni gözəlliklər əlavə edir. Bahar gözəllik fəslidir, sevinc fəslidir. Torpaq oyanır, təbiət cana gəlir, insan duyğuları qanadlanır. Novruzun şən, çal-çağırılı günləri el-obaya xüsusi tərəvət və sevinc bəxş edir. Əksilməsin yurdumuzun çal-çağırılı, sevinci. Qarabağ torpaqlarını düşmən tapdığından azad etmək arzularımız çin olsun. Qoy ölkəmizin digər guşələrində olduğu kimi Qarabağda da sülh, əmin-amanlıq olsun. Köçkünlərimiz doğma torpaqlarına qayıdıb yenidən bahar qaşğıları ilə yaşasınlar. Bu bahar ölkəmiz üçün dönüş baharı, yüksəliş baharı olsun!

КАК УЛУЧШИТЬ ПАМЯТЬ

1. Цельнозерновые. Входите в комнату и забываете зачем пришли? Не помните как зовут знакомых? Пора поменять диету, есть больше цельнозерновых, то есть крупы, пшеничные отруби, пшеничные ростки. Одно из исследований обнаружило, что у женщин, увеличивших прием фолиевой кислоты, витамина B12 и витамина B6, память лучше, чем у тех, кто не принимает витамины.

2. Орехи. Исследование, опубликованное в американском журнале эпидемиологии, показало, что витамин E предотвращает ухудшение памяти. Орехи - отличный источник витамина E, также как и зеленые листовые овощи, семечки, яйца, коричневый рис и цельнозерновые.

3. Черника. Исследование, проведенное университетом Фафлс и опубликованное в Журнале неврологии обнаружило, что экстракт черники помогает от временной потери памяти.

4. Жирная рыба. В рыбе, масле из грецких орехов и льняных семечек содержатся необходимые кислоты омега-3, необходимые для здоровья нервной системы. Низкий уровень DHA приводит к потере памяти и болезни Альцгеймера. В рыбе также содержится йод, который улучшает ясность ума.

5. Помидоры. Существуют научные подтверждения того, что ликопен, мощный антиоксидант, находящийся в помидорах, помогает от свободных радикалов, повреждающих клетки и приводящих к слабоумию.

6. Черная смородина. Давно считается, что витамин C улучшает живость ума. Один из лучших источников витамина C - черная смородина.

7. Сухие завтраки. Выбирайте сухие завтраки, обогащенные витамином B12 и фолиевой кислоты в два раза больше шансов получить болезнь Альцгеймера. Фолиевая кислота и витамин B12 предотвращают скапливание в организме гомоцистеина - у людей, больных болезнью Альцгеймера уровень гомоцистеина выше. Обогащенные витаминами сухие завтраки - отличный источник витамина B12, а также сложных углеводов, которые помогают организму запастись энергией на весь день и помогает сосредоточиться в течение дня. Но проверяйте этикетки на коробках, так как в некоторые завтраки входит большое содержание соли и сахара.

8. Шалфей. У шалфея хорошая репутация улучшения памяти и почти все исследования доказывают, что в нем содержится важное масло, поэтому его тоже нужно добавить в диету.

9. Брокколи. Отличный источник витамина K, который улучшает работу мозга.

10. Тыквенные семечки. Горсть семечек в день - это рекомендуемая доза цинка, необходимого для улучшения памяти и навыка мышления.

ГУРМАНАМ НА ЗАМЕТКУ

... Блюда из морских рыб не только богаты белком, но и легко усваиваются организмом. Содержащийся в рыбе лецитин служит превосходной пищей для мозга, тогда как йод предотвращает заболевание зоба. Рыбная диета рекомендуется при заболевании желчного пузыря, печени, при нервных заболеваниях, диабете, подагре и ожирении. Как известно, потребление рыбы помогает сохранить хорошую фигуру. Но так как в рыбе больше воды, чем в говядине, надо съедать большую порцию....

... Ко всем преимуществам рыбных блюд надо еще прибавить и высокое содержание витаминов. В сельди много витаминов A и D, а также имеющих большую пищевую ценность минеральных солей и микроэлементов. В одной сельди столько витамина D, сколько содержится в столовой ложке рыбьего жира.

... В сметане и сливках наряду с холестерином содержится значительное

количество другого жироподобного вещества - лецитина. В сливочном масле лецитина очень мало: когда масло взбивают, он почти целиком переходит в пахту - побочный продукт. Между тем лецитин имеет важное значение для профилактики атеросклероза. Он поддерживает холестерин в растворенном состоянии и тем самым препятствует отложению на стенках сосудов белково-холестериновых соединений, обуславливающих развитие атеросклероза.

ЧАЙНЫЕ ПРИСТРАСИЯ

... Зеленым чаем встретят вас всюду, куда бы вы не пришли в Китае. Китаичам он заменяет значительно более крепкие напитки. Ни сахару, ни лимона, ни молока к чаю никогда не добавляют. Сорта зеленого чая в Китае великое множество; в некоторые из них для аромата добавляют лепестки жасмина.

... Тибетцы пьют кирпичный чай из плоских деревянных чашек с солью, маслом и молоком. Чай для них не напиток, а еда, что-то вроде супа, да и варят его в котлах. За день тибетец съедает 15 - 20 чашек такого супа. Такой же чай варят и монголы.

В Бирме в некоторых местностях тоже добавляют к чаю не сахар, а соль. Таиландцы жуют так называемый мян, приготовленный из чая с солью и другими приправами.

... В Англии чай заваривают (а точнее, просто варят) в чайнике, отчего напиток получается очень крепким, густым, темным, но почти начисто лишены аромата.

ЗНАЕТЕ ЛИ ВЫ, ЧТО...

... Для соколиной охоты царя Алексея содержалось более 3 тысяч соколов, кречетов и других охотничьих птиц, а для их ловли и корма собралось более 100 тысяч голубиных гнезд. Обслуживало охоту более 200 человек соколиников и кречетников. В конюшенном ведомстве было более 600 человек различных чинов и квалификаций и свыше 40 тысяч лошадей. Петр I превратил всю эту затею в войско, создав 2 батальона.

... Армейская жизнь в Египте была в XIV веке столь тяжелой, что многие египтяне призывного возраста для того, чтобы избежать военной службы, ослепляли себя на один глаз. Тогда Мохамед Али, правитель Египта, набрал два пехотных полка исключительно из одноглазых солдат.

... Американские психологи пришли к выводу, что среди представителей различных профессий самыми нервными оказались журналисты. Исследования показали, что журналисты работают с гораздо большим нервным напряжением, чем доклады, пилоты во время учебных полетов и руководители крупных предприятий. Оказалось, что наименее нервная работа у служащих университетов.

... Еще в древней Греции пользовались уксусом, приготавливая пищу. И само название "уксус" произошло от греческого слова "оксос", что значит кислый.

... Мороженое было известно в Китае еще 3000 лет назад. Оно изготавливалось из снега и фруктовых соков. Особенным успехом пользовалось мороженое на соках лимона и апельсина. В Европу рецепт приготовления мороженого попал в XIII веке. Его привез известный венецианский путешественник Марко Поло.

... Один из кулинарных рецептов племени квакиутль (жители Аляски) таков: снег взбивается до густых "сбитых сливок", после чего его смешивают с рыбьим жиром, черной патокой и сырыми ягодами.

... Сахарный сок у клена впервые обнаружили ленивые женщины... Так гласит старая легенда североамериканских индейцев ирокезов. Такие хозяйки, чтобы не идти к отдаленному роднику за чистой водой, надрезали кору ближайшего рослого клена и набирали полные горшки сока. Эти женщины совершенно неожиданно прославились как искусные поварики: все их кушанья были вкусными и сладкими. Больше всего сахара содержится в соке сахарного клена. Его еще называют "сахарным деревом". Соде-жание сахара в его соке достигает 3 процентов.

... В монастырской библиотеке в Ашаффенбурге (ФРГ) обнаружен экземплиар старой поваренной книги 1531 года издания.

С МИРУ ПО НИТКЕ

ПЕСТРЫЙ МИР

церов и шестидесяти карабинеров.

... Самый древний ковер хранится в Ленинградском Эрмитаже. По мнению археологов, "возраст" этого ковра составляет не менее двух с половиной тысяч лет. Его нашли при раскопках одного из каменных курганов в горном Алтае. Под курганами были захоронены вожди скотоводческих племен, живших в V - IV веке до нашей эры. Тканый ковер тончайшей работы прекрасно сохранил нежный бархатистый ворс. Размер ковра - четыре квадратных метра.

... Самая первая на земле перепись населения была проведена в древнем Египте в третьем тысячелетии до н. э. Позднее переписи проводились в древнем Китае, Вавилоне, Персии, в древнем Риме и Греции. Проводились они примитивным способом, и главной их целью было выявить число молодых и здоровых мужчин в стране, пригодных к воинской службе. Так как абсолютное большинство населения было неграмотным, переписчики ходили с двумя мешками: в одном лежали белые камешки, в другом - черные. Первые означали лиц женского пола, вторые - мужского.

... Самую долгую жизнь прожил англичанин Томас Карн. Согласно церковным книгам, он родился в Лондоне и прожил 207 лет.

... Около 200 стран насчитывается сейчас в мире. В 10 из них, крупнейших по численности (Китае, Индии, России, США, Пакистане, Индонезии, Японии, Бразилии, ФРГ и Великобритании), сосредоточено примерно две трети народонаселения земного шара.

... На страны жаркого пояса приходится более половины населения Земли. В восточном полушарии проживает свыше 85% человечества. В наиболее густонаселенных районах земного шара, занимающих 7% суши (промышленно-развитые страны Европы, Северной Америки, долины крупнейших рек Южной, Юго-Восточной Азии и Северной Африки), сосредоточивается около 70% населения планеты. Около 10% площади суши необитаемо (главным образом, полярные области и пустыни).

... Надпись на могильной плите в швабском местечке Беннигхейм свидетельствует о том, что под этим камнем покоится прах Барбары Шмоттерин - матери 38 сыновей и 15 дочерей.

... Большинство древнегреческих философов, поэтов, писателей достигло глубочайшей старости. Поэт и философ Ксенофан Колофонский прожил 100 лет, лирик Анакреон - 85, поэт Пиндар - 80, трагик Софокл - 91, философ Демокрит - 100, философ Платон - 81. Благодаря правильному образу жизни все они обладали до самой старости завидным здоровьем.

... Жительница венгерского городка Кишкунхаллаша Калмани Киш, оставшись вдовой с шестью детьми, по-святила всю жизнь воспитанию приемных детей. За сорок лет она вырастила 94 приемных мальчиков и девочек. Она награждена бронзовым Орденом труда.

... Древние греки во время морских битв забрасывали катапультами на неприятельские суда горшки с ядовитыми змеями и скорпионами.

О ПАГУБНОМ

... В древней Индии воздержание от алкоголя считалось обязательным для всех сословий. Людей, уличенных в

пьянстве, поили расплавленным серебром, свинцом или медью.

... Карл Великий поступал с пьяницами следующим образом: в первый раз их наказывали в закрытом помещении, потом публично. Если же эти меры не помогали, пьяниц казнили.

... В Англии в начале прошлого века матросов, уличенных в пьянстве, одевали в грязную одежду, вешали на шею надпись "пьяница" и заставляли выполнять самую черную работу.

... В столице Мексики - городе Мехико - в тридцатые годы XX века по распоряжению префекта полиции каждого пьяного, лежащего на улице, и весь процесс доставки его в вытрезвитель снимали специальные кинооператоры. Если это случалось впервые, после вытрезвления пьяницу фильм демонстрировали ему одному. Когда же такая мера не помогала и человек напивался снова, его снимали еще раз и показывали фильм знакомым и родственникам.

... Сто лет назад в России в Самарской губернии существовал древний обычай: не хоронить человека, умершего от пьянства. Таких бросали в реку или зарывали в лесу. По поверью похороны алкоголика по христианским обычаям могли вызвать неурожай или засуху.

... В кафе и барах Вены установленные автоматы, предназначенные для отрезвления слишком захмелевших. После получения мелкой монеты автомат через специальное отверстие выбрасывает наружу порцию паров высококонцентрированного нашатырного спирта. Стоит только пьянице поднести к отверстию нос, как он тут же протрезвеет.

... Печальные последствия действия алкоголя на водителей автомобилей давно беспокоят датскую общественность. Наконец средство обезопасить транспорт было найдено: такси снабдили приспособлением, которое улавливает малейшее присутствие паров алкоголя в дыхании водителя и не позволяет машине сдвинуться с места.

... Очень вредно, если человек в состоянии опьянения попытается заснуть с помощью люминала и других снотворных средств - производных барбитуровой кислоты. Оказывается, под влиянием этой кислоты алкоголь про-должительное время остается в организме человека и может принести несчастье.

... В США тот, кто бросил курить, но удерживается с трудом от своей привычки, может набрать соответствующий номер телефона. Он услышит истощный кашель тяжелобольного курильщика, записанный на магнитофонную ленту, которая проигрывается непрерывно в течение суток.

... Долгое время после того, как Христофор Колумб привез в Европу табак, курение преследовалось законом. В Швейцарии курильщиков выставляли к позорному столбу. В Англии людей, уличенных в этом "смертном грехе", удаляли в изгнание.

... Если бы химическую энергию, заключенную в сигарете, полностью превратить в механическую, то она могла бы поднять курильщика на высоту 9 метров.

"НИЧЕГО СЕБЕ" ТРАДИЦИИ

... В средневековых английских церквях обычно всегда стоял тяжелый сундук, который предназначался для испытания молодых невест. Для того, чтобы пройти это испытание, кандидатка в невесты должна была поднять сундук одной рукой. Если она не справлялась с выполнением этого задания, она считалась слишком слабой для выполнения обязанностей домашней хозяйки, и жених мог расторгнуть свадебный договор....

... В Англии до сих пор существует закон, принятый еще в XVII веке. Он запрещает мужьям бить своих жен от 9 вечера до 6 часов утра, так как шум, которым сопровождается "оказушка", может нарушить в ночные часы покой соседей.

Подготовила к печати АЗИЗРИН СЕВДА

“САМУРДИН” МЕКТЕБ

ГЪВЕЧИБУРУН КІАНИ СУВАР

Яран сувар аялрин рикІ алай сувар я. Абуру и сувар гъамиша вилив хуьда. И сувариз шадвилер, тІуьн-хъун бул жеда, чІехибуру хъиз аялрини цІийи пекер алукида. Дидейри аялрин рикІ алай ширин затІар чрада. Гъвечибуру тухдалди семена, гитІ, гузан, нугуфа, шуьреяр неда. Рангнавай какай-рив гъуьжетарда. Аялри чІехибуру суварар мубарак ийиз, абурувай пишкешар качуда. Кимел симин пагъливанрин къугъунриз, квасайрин уюнриз килигда бицекри.

Яран суварихъ аялрин ишти-раквилер къалурзавай адетар чи бязи хуьрера къедалди ама. Месе-ла, яран юкъуз абуру хуьр тирвал къекъвена, чІимелвилин гъуц Гудулаз паяр кІватІиз икІ лугъуда:

*А Пешепай, Пешепай,
Пешепайдиз марф кІанда.
Имир, имир, имир марф,
Тефей чка тамир марф.
Марф къуьлериз,
Къуьл кІатІариз,
Амин минариз,
Къабул хъурай Гъуцариз!*

Аялри хуьруьз экъечІна, кІвал-ба-кІвал къекъвез, суварар муба-ракдайла абуруз какаяр, тІунугІар, кІерецар, шуьмягъар ва маса недай затІар гуда. Дишегъ-лийри аялрив паяр вугуц алхишар-да:

*ЦицІи хъурай,
ЧІехи хъурай,
Рехи хъурай!*

*Гара хъурай,
Пара хъурай,
Бахтлу хъурай!*

*Гъуцард хуьрай,
Мехъер урай,
Свас хъурай!*

*Бахтар гурай,
Югъ акурай,
Къегъал хъурай!*

Гъвечибуру къуьзуь бубай-ривни бадейрив эгечІна, абурун мискІалриз яб гуда, имуча-мучай-рин жавабар жагъурна, пишкешар къачуда. Суварин юкъуз абу-руз чІехибурувай ихътин имуча-мучайар ван къведа:

*Имуча-муча,
Муч халича.
Къене тар,
Винел ратар,
Вуч я?*

*Имуча-муча,
Муч халича.
Цава куькІуьз,
Чилел туьхуьз,
Вуч я?*

*Имуча-муча,
Муч халича.
Гаф талуз,
Рехъ къалуз,
Вуч я?*

*Имуча-муча,
Муч халича.
Са пад гъилик,
Са пад чилик,
Вуч я?*

ЦІаярилай хкадариз, къугъваз галатайла, цІайлахандин къерех-да ацукъна бубайрин махариз яб гуда аялри. Абуруз яран махар лугъуда. Гъа махара авайвал, куьн мурадлив агакърай, балаяр! Кве-кай халкъдик дамах кутадай къегъалар хъурай!

“Самур”

Бахтар гурай,
Югъ акурай,
Къегъал хъурай!

Яран алхиш.

ЛЕЗГИ МЕКТЕБРА

КТАБРИН ГЪАФТЕ

Гатфарин рухсатрин вахтунда Дагъу-стандин лезги районрин вири мектебра аялрин ктабрин гъафте кьиле тухуда. Ам 23-мартдиз ачухарда. Ктабрал рикІ алай вирибуру - аялри, диде-бубайри, чІехи бубайри, бадейри ана иштирак ийида. Аялри литературадай, лезги ва урус чІаларай, математикадай, гъакІни маса предметрай чпин алакьунар къа-лурда. Ктабрин сувар шаиррихъни кхь-рагрихъ галаз гуьруьшри, жуьреба-жуь-ре конкурсри, мектебрин музыкадин коллективрин концертри мадни гурлу ийида.

КАРАТЭДИН КЛУБ

Дагъустандин СтІал Сулейман район-дин ЦІийи Макъарин хуьре каратэдин мектеб кардин кутунва. Ам кардик ку-тунвайди ва аялриз каратэдин кекусини-кай, шидокан ва ашахира жуьрей-рай чирвилер гузвайди вичихъ устадвил-лин дережа авай чІулав чІулунин сагъиб Алим Камилев я. Ада 2005-йисуз Фран-циядин Лион шегъерда дуьньядин кубок патал кьиле феи чемпионатда 3-чка къуна.

А.Камилова вердишарнавай жегъилри-кай 7 кас Дагъустандин, 5 кас Россия-дин чемпионар я. Хуьруьн мектебдин клубда 20-далай гзаф гадайрини рушари каратэдай вердишвилер къачузва.

ЧИ АЯЛАР ВИКІЕГЪБУР ТИР!

Тарихдин делилри икІ лугъузва

Лезгийар гъамиша женг чІугъваз гъазур я. Чуьлда хпер хуьзвай чубанрив, тІула цанар цазвай лежберрив, рехъди физвай ксаривни тфенг, тапанчи, тур ва хенжел гва. Абуру лап гъевечизмаз чпин аял-риз яракъдикай менфят къачуда кьайдаяр чирзава. Гъавилай лезги аялри женгерин вахтунда чпин бубайриз мукъувай куьмек гуда. И кардал гъалтайла абур гзаф викІегъбур я.

Подполковник Медокса 1831-йисан 8-февралдиз Къафкъаздин сердер Паскевичаз ракурдай ра-портдай.

ЧІехибуруз гъуьрмет авун, абу-рун меслятрихъ яб гун, гъам хуь-руьн майишатдин крара, гъам эци-гунрин вахтунда ва цанар цадайла,

гад кІватІдайла, са гафуналди, гъар са карда диде-бубайриз куь-мек гун лезги аялри чпин буржи яз гъисабда ва и адетриз амални ийи-да. Чка атайла абуру гъиле яракъ-ни къада. Гъавилай лезгийрин аял-риз зегъметчивилин хъиз, женгчи-вилин руьгъни хас я.

**Ф.И.Гене,
1835-йис.**

Къуба уезддин ЦІийихуьруьн ахцегъви Мулла Абдейна тарс гуз-вай мектебдин 40-дав агакъна аял-ри вирида чешнелудаказ, чирвил-лерал гзаф рикІ алаз кІелзава. Абуру Исламдин тарихдай, ди-дед чІалай, Къуръандай, гъисаб-дай чІехи агалкъунралди имтигъа-нар вугана. Гъатта кІелзавайбуру-кай 20 аялди гъазирондин (ми-

нистрдин - ред.) премияр къачуна.

“Теже гъаят” газет, N 16, 1912-йисан 5-июнь.

Лезги аялрин рикІ алай чка мектеб я. Абуру гъевесдалди чир-вилер къачуда. Илимдихъ ялзавай и аялри чпин дидед чІал хъиз, ма-са чІаларни рикІ алаз чирда. Маса халкъарив гекъигайла лезги аялри урус чІал генани хъсандиз къазва. Хуьрера кІелунив эгечІзавай аял-рин къадар югъ-къандавай пара жезва. Тек аялри ваь, чІехибуруни ара датІана илимдихъ ялзава. Гъа и крари лезгийар Къафкъаздин кІелунал гзаф рикІ алай халкъари-кай тирди субутзава.

**Б.Ф.Добрынин,
1926-йис.**

КВЕЗ ЧІДАНИ?

Гъижридин 873-йисуз Египетда кеси-бар патал сад лагъай азархана кардик кутунай. Ина анжа кесибар сагъарза-вай. Сагъ хъхъана ахъайзавайбуруз гъар садаз йикъан тІуьнни гузвай - са верч ва фу. Халифдин тавханайрин па-тав гвай мискІинда аптекни кардик квай. Инай кесибриз дарманар гъавай-да гузвай.

◆ ◆ ◆

Арабрин халифди 976-йисуз акъудай къарардалди къазийри вакъфдин эмен-ниндин куьмекдалди етимар гуьзчивилик кутуна, абуруз куьмек гана кІанзавай. Вакъфдиз гзафбуру веси яз чпин ктабар, гъатта чІехи ва кьиметлу ктабханаяр гуз-вай. Гъа икІ, XIII виш йисан сифте кьил-лера Мерве шегъерда 12 ктабхана арадал атанай, абурукай сада 20 агъзур ктаб авай.

ЯРАН ХАБАРАР

ФОНДУНИК ПАЙ КУТАЗВА

Къуд йис идалай вилик Дагъустандин Магъачкъала шегъерда кардик кутур Лезгинцеврин фондуни республикадин меркезда, Коминтерндин майдандал Лезгинцеврин мемориальный комплекс эцигуник вири лезгийри пай кутуниз эвер ганай. Фондуниз пулдин такъатралди куьмек гузвай ксарин къадар къвердавай пара жезва. Иллаки Урусатдин чара-чара вилаятра яшамеш жезвай лезги карчийри фондуник гуьгьуьллувилелди кутазвай пай артухарзава.

Лезгийрин сейли скульптор Гъейбат Гъейбатова гъазурай макетдив къадайвал, комплексдин сметадин къимет 2,5 миллион манат я. Проектда адан къакъанвал 7 метрдив, гъаркъуьвал 8 метрдив агакъдайди къалурнава. Ихътин имарат гъазурун патал гила чпихъ чехи мумкинвилер авай бизнесменарни агудзава.

Са хизандай вири дубнядиз сейли вад инсан - са генерал армии, къве адмирал, са конструктор-алим ва са машгъур художник акъатун тек лезги халкъ патал ваъ, Россиядин вири халкъар патал дамахдай кар я.

Ф.ГЪАЖИЕВ,
Магъачкъала шегъер

ЧЕМПИОНАР ПАРА ЖЕЗВА

Лезгийрин СтИал Сулейман район спорт вилик тухунин рекъяй неинки Дагъустандин, гъаКни Россиядин КИвенКивечи районрикай я. Гъавилий инай Дагъустандин, Россиядин, Европадин ва дубнядин шумудни са чемпионар акъатнава. Эхиримжи йисара армспортдай са шумудра дубнядин чемпионар хъайи Р.Къазиагъмедован, М.Тагъирбегован, дзюдодай дубнядин чемпионар тир стхаар Рамазан ва Телман Къурбановрин, классический къуршахар къунай ва боксдай дубнядин чемпионар тир А.Селимован ва Ф.Межидован, азаддиз къуршахар къунай ва дзюдодай дубнядин чемпион Э.Алиеван, саватдай дубнядин ва каратэдай Европадин чемпион А.Меликован тIварар къун бес я.

Алай вахтунда спорт вилик тухунин рекъяй СтИал Сулейман райондин тежриба гъам Дагъустанда, гъамни Россияда мукъувай чириз эгечIнава.

Э.МЕГЪАМЕДОВ,
Дагъустан Республикадин
СтИал Сулейман район

Куьн вири
мураддив агакърай.

Яран алхиш.

КУЬМЕК АКТЪУДРАЙ МУРАДРАЙ...

Симш пагъшвапар

Квасаар

Обновленный сайт нашей газеты по
новому адресу

www.samur.az

ждет посетителей.

ГАФАЛАГ

Барза	- дагъдин тамун вилик квай уьруьш
БатIан	- шуткъу, вахчаг кутIунзавай парчадин зул
Бахи	- пекинай гъалуналди тухванвай цIар
Бахъу	- къуьзуь гамиш
Гаргам	- недай хъчарин са жуьре
Гвден гун	- гъалибвал къазанмишун
Геллегъ	- гамишрин нехир
Гузан	- сувариз чрадай, вичин чиниз дубдгъверни пасукI яна гъазурдай элквей чIехи ва яцIу фу
Кчав	- вилик квай йис
Къаврах	- бегъерлу
Къахма	- мурцар алай
Къиндил	- тармар, пуч
Къалу	- михъи тушир
Къуьнтераг	- къушар къадай алат
КIалтIи	- гъвечи эркек гада
КIалум	- куьшуь
Лямкачи	- гъуляй балугъар авай чил къерехдиз ялдайди
Матак	- хъуьцуьган
Менефис авун	- дустагъда туникай азад авун
Мерф	- туьрездин къил
МехкIуьт	- вирт кутуна чрадай иситIадин са жуьре
Миткъал	- лап ужуз сая чит

КАРЧИЙРИ КУЬМЕК ГУЗВА

Халкъдин хийирлу крарихъ ялдай лезги карчийрин къадар къвердавай пара жезва. Гъабурукай яз, Рафик Агъамирзоева гъафбуруз чешне къалурзава. Адалай садан куьмекни галачиз Мегъарамдхуьруьн райондин меркезда вичин хуси такъатралди чIехи, къав алай трибунаярни галай стадион эцигиз алакьна. Идалай гъейри ада райондин "Леки" тIвар гана футболдин командани арадал гъана. 2007-йисуз и командади Дагъустандин чемпионвилдин тIвар къачуна.

Гила командадихъ Урусатда яшамеш жезвай лезги карчийрин халис спонсорарни хъанва. Гъавилий алай вахтунда Россиядин 3-лигада къугъвазвай команда къастунал КIевивал авуна мадни чIехи агалкъунар къазанмишиз алахъзава.

Т.Къасумов,
Дагъустан Республикадин
Мегъарамдхуьруьн район

ЕЛАН

Bakı şəhərinin və ətraf qəsəbələrin sakinləri "Samur" qəzetinə abunə yazılmaq üçün "Qaya" mətbuat yayımı firmasına müraciət edə bilərlər.

Телефон: 441-35-33.

ALLAH RƏHMƏT ELƏSİ N!

Qusar rayonu Şirvanovka kənd məktəbinin və "Samur" qəzetinin kollektivləri Həmid Həmidova anası

Səlminazın
vəfatından kədərli vəziyyətini bildirir və dərin hüznü başsağlığı verir.

САМУР

Главный редактор
Седагет КЕРИМОВА

Адрес редакции:
AZ 1073 Баку, Метбуат
проспекти, 529-й квартал,
Издательство "Азербайджан",
этаж 3, каб. № 101.

e-mail:

sedagetkerimova@rambler.ru
Расчетный счет
26233080000
Капитал банк г.Баку
1-й Ясамальский филиал
код 200037

ВОИН 130024708
Газета
зарегистрирована в
Министерстве печати и
информации
Азербайджанской

Республики. Рег. № 78

Индекс: 5581

Тираж: 2000

Заказ: 1207

Тел: 432-92-17

НАПЕЧАТАНА В ИЗДАТЕЛЬСТВЕ "АЗЕРБАЙДЖАН"